

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Інститут української мови НАН України
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

ШУМЕНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЄПІСКОПА
КОНСТАНТИНА ПРЕСЛАВСЬКОГО

Матеріали

I Міжнародної славистичної конференції, присвяченої пам'яті святих Кирила і Мефодія

Харків – Шумен
Харківське історико-філологічне товариство
11 травня 2021 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Інститут української мови НАН України
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України**

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**Шуменський університет імені Єпископа
Константина Преславського**

**МАТЕРІАЛИ
I Міжнародної славістичної конференції,
присвяченої пам'яті
святих Кирила і Мефодія**

**Харків — Шумен
Харківське історико-філологічне товариство**

11 травня 2021 року

ОСВІТА. ДИДАКТИКА. КУЛЬТУРА

Варич Наталія

ТРИГЕРИ РОДИЛЬНИХ ОБРЯДІВ 313

Голобородько Євдокія

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МОВ
У БІЛІНГВАЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ:
ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ 317

Заркова Полина

ПРАГОВИ РАВНИЦА НА ВЛАДЕЕНЕ
НА ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНТНОСТ 323

Миланова Евелина

КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ХХІ ВЕК
И ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК 327

Садох Олена

ОСВІТНІ ОКЛЮМЕНЦІЇ 332

Слєпцова Олена

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ
НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК
ХАРКІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ 337

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ХАРКІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ

Слєпцова Олена

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди; заслужена артистка України
olenasleptsova@ukr.net*

Вивчення науково-педагогічних досліджень засвідчує, що творчий доробок видатних діячів Харківської вокально-педагогічної школи є вагомим внеском у надбання вокальних шкіл світу. Діяльність професорів та заслужених діячів мистецтв М. Михайлова-Сидорова, П. Голубєва, професорів та народних артистів України та СРСР М. Литвиненко-Вольгемут, І. Паторжинського, Б. Гмирі була важливим складником розвитку української вокальної школи, в основу якої покладені традиції народної пісенної творчості.

Витоки цієї школи сягають глибокої давнини. Перебуваючи в оточенні слов'янських, тюрко-татарських і почасти романських народів, за обставин глибоко драматичної боротьби за його незалежність і національну культуру, вироблялася м'яка, звучна українська мова, складалися традиції пісенної творчості. Виконавцями народних пісень були бандуристи, кобзарі, лірники та старці, що співали їх без супроводу будь-якого інструмента, вони зберегли і розвинули традиції української народної пісні. Завдяки накопиченню багатьма поколіннями українців емпіричних знань і життєвого досвіду склався виховний ідеал народу, що відбився в домінантних морально-етичних цінностях, поглядах на зміст, мету й принципи формування людини, у сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання і навчання дітей та молоді. Саме в піснях знайшла своє відображення народна педагогіка.

Важливу роль у розвитку української вокальної школи відіграла Києво-Могилянська академія, заснування якої припадає на епоху відродження України початку XVII ст. Таке відродження було спричинене двома важливими факторами: з одного боку активністю релігійних братств і з другого — підтримкою народу, зокрема запорізького козацтва. Водночас це був період інтенсивної діяльності католицького духовенства, яке, засновуючи вищі школи, прагнуло повернути до католицизму українське юнацтво. Братства протистояли католизації українців, створюючи школи, друкарні, бібліотеки в різних містах України. Та освіта, яку давали братські школи, була досить скромною й не могла конкурувати з освітою, отриманою в єзуїтських колегіях. Саме заснування Києво-Могилянської академії підняло вищу православну освіту на міжнародний рівень, сприяло розвитку національної освіти і культури в цілому, музичної зокрема.

Музика і спів в академії завжди були на високому рівні. Вивчення джерел показує, що вже тоді музична освіта визначалася як система знань, умінь та навичок, здобутих під час оволодіння циклами загальноосвітніх та музичних дисциплін у навчальному процесі, а також під час культурно-музичної практики. Показово, що професори й викладачі академії надавали важливого значення рівню і якості музично-педагогічної підготовки студентів. Всесвітню славу їй принесли видатні вихованці та й відомі педагоги-композитори XVIII ст. М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель, методист-музикознавець XVII ст. М. Дилецький та інші. Становлення й розвиток багатоголосного церковного співу та їх творчість також стали підґрунтям розвитку української та Харківської вокально-педагогічних шкіл.

Особливе місце в розвитку музичних традицій Києво-Могилянської та народнопісенних традицій української

та Харківської вокальних шкіл належить Г. С. Сковороді. Його філософська, літературна й освітня спадщина давно вже стала предметом наукових досліджень, але внесок мандрівного митця в розвиток української музики, пісенної творчості залишається недостатньо висвітленим.

Органічний зв'язок пісенної творчості з життям і долею народу зумовлює те, що не лише в тематиці, ідейному змісті, художніх образах, а й у прийомах і формах видатні діячі Харківської вокально-педагогічної школи спираються на багатий народний досвід, на засоби українського музичного фольклору, зокрема, на такі притаманні українським народним пісням риси, як поетичність, художня правда та простота, емоційність проявлення переживань. Анімалізація природи, зіставлення духовного життя та явищ природи — ці поетичні засоби становлять відголоски язичницького світовідчуття людини, яка не уявляла себе поза навколишнім світом. Пісні про красу природи наклали значний відбиток на становлення та розвиток української та Харківської вокальних шкіл. У цих творах висловлюється замилювання весною та спокійне споглядання природи літньої пори. У багатих на музичні асоціації народних піснях протиставляється величний спокій природи суєтним думкам людини.

Почуття гумору — одна з примітних особливостей українського характеру. Український гумор (іноді м'який та благозвучний, іноді соковитий, емоційно вибуховий) надав вокальній школі додаткової палітри барв.

Відомо, що пісня складається з тексту поетичного та музичного, хоча ці два елементи міцно між собою пов'язані, кожен із них має і свою відмінну роль, як у процесі мистецької творчості, так і естетичного сприйняття. Слово передає переважно думки, поняття, уявлення, тобто інтелектуальні моменти психіки людини, та в той же час воно відбиває й емоційні переживання. Музика переважно викликає емоційні відчуття з їх най-

різноманітнішими відтінками. Вони можуть бути настільки глибокими, що їх не можна передати словами. Особливість музики полягає в тому, що вона впливає на емоційний ряд людини безпосередньо, тим часом, як усі інші види мистецтва діють на почуття за допомогою думок та уявлень.

Характерними особливостями світогляду українського народу, які відбилися в народній пісні, були мрії про щасливе суспільне життя, високі людські ідеали, звертання до Бога, релігійних символів. В ідеальному образі людини насамперед підкреслювалися високі властивості душі. Ці особливості відбилися на змісті українських пісень і вплинули не тільки на їх мелодику та ліричний характер, а й особливості викладання та постановки голосу професорами Харківської національної вокально-педагогічної школи.

Соціальна загостреність тем, багатство поетичних образів та художніх засобів і виразність мелодики сприяли тому, що українські народні пісні увійшли до репертуару не тільки народних співців та відомих світових виконавців, а й зазнали численних переспівів у музичній і поетичній творчості діячів культури подальших часів. Урізноманітнили й розвинули традиції української народної музики твори, які увібрали в себе патетику козацьких дум і балад.

Отже, витоками Харківської вокально-педагогічної школи були українська народна пісня та церковний хоровий спів. Глибоке проникнення в сутність народної пісні, використання її традиційних рис і мелодики піднесли творчість діячів Харківської національної вокально-педагогічної школи на високий світовий рівень.

Література

1. Антонюк А. Постановка голосу : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Київ : Українська ідея, 2000.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава : Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994.
3. Голубєв П. В. Поради молодим педагогам-вокалістам. Київ : Муз. Україна, 1983.
4. Голубєв П. В. Борис Романович Гмиря (записки педагога). Москва : Музгиз, 1959.
5. Козицький П. О. Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування. Київ : Муз. Україна, 1971.
6. Михайлов М. Начерки з питань вокальної підготовки: [підручник до курсу вокальної методології укр. муз.-драм. ін-тів]. Харків-Одеса : Держ. вид-во України, 1930.
7. Музыкальная культура Украины / [Архимович Л., Шреер-Ткаченко А., Шеффер Т., Карышева Т.]. Москва : Гос. муз. изд., 1961.